

חינוך לחיים

פרשת בהר

בציווי האלוקי למשה רבנו בהר סיני על מצוות השמיטה, בלהשבת בארץ ישראל את עבודת האדמה בכל שנה שביעית, נאמר: 'דבר אל בני ישראל ואמרת'

והנה כידוע, הניסוח בתורה מדויק ביותר, ולכל מילה ישנה משמעות שונה מחברתה. המילה "אמירה" בכל מקום בתורה, מבטאת שיחה רכה בניסוח עדין ובטון רגיש, ואילו המילה "דיבור" מבטאת שיחה במילים ברורות והחלטיות. והנה כאן למרבה הפלא נאמר: 'דבר אל בני ישראל ואמרת'. ויש להבין את פשר נקיטת שתי הלשונות במקום אחד.

לימד הקב"ה את משה רבנו שכאשר מדובר בעניין ערכי שדורש הקרבה ומאמץ, יש לדבר במילים ברורות והחלטיות, שאינן נותנות מקום להתחמק מהנדרש לעשות, אולם יש לשלב בדיבור ההחלטי אמירה במילים רכות, ולתת טעם לדברים באופן שיתיישבו על הלב ויגרמו לשומעים רצון לעשות את הנדרש מהם מתוך בחירה ושמחה, ולא מתוך כפייה והתמרמרות.

שהרי כל אדם בר דעת רוצה ללכת בדרך טובה ולעשות את הטוב והנכון, ואם יסבירו לו את חשיבות הדבר ואת הזכות הגדולה, בשילוב השכר הגדול המגיע לאדם העושה את רצון בוראו, הרי ודאי שהוא ירצה מעצמו לעשות את הנדרש ממנו, בבחינת הכתוב בשיר השירים 'משכני אחריך נרוצה!'. אני רוצה ללכת בדרך טובה, אבל קשה לי. לכן: 'משכני' - במילים נכונות, ומיד 'אחריך נרוצה!'.
ומאחר שהשבתת האדמה למשך שנה שלימה מהווה ניסיון גדול לכל בעל אדמה, עד כדי שעל שומרי השמיטה נאמר: "גברי כח עשי דברו" כדברי רבותינו ז"ל במדרש ויקרא רבה לפיכך הצטוו משה רבנו לדבר עם ישראל בגישה מאוזנת זו.

ומכן יש לנו ללמוד יסוד גדול בחינוך ילדים. כאשר אנו מבקשים להקנות לילד הנהגה ערכית שאינה קלה ליישום, דיבור רך מידי יוביל להתעלמות מהדברים, ואילו דיבור קשה יוביל להתמרמרות ואפילו להתמרדות.

והנה לימדה התורה את הגישה הנכונה בכל העברת מסר חינוכי. על המסר להיות חד משמעי שכך צריך להיות, אולם הוא יועבר במילים רכות ומסבירות, ושון דיבור אוהב.

וכמו שאמרו רבותינו ז"ל בתלמוד סנהדרין קז ע"ב שבחינוך ילדים "תהא שמאל (-היד החלשה) דוחה, וימין (היד החזקה) מקרבת".

ואכן, אחד המחדלים המרכזיים בחינוך ילדים בזמנינו, הוא חוסר איזון בין השמאל דוחה לבין הימין מקרבת. יש הורים שמשום שרוצים מאוד לתת לילד ולהעניק לו, מפנקים אותו יתר על המידה, וכך הילד גדל מבלי שיכיר בגבולות כל שהם, לא ברור לו מה מותר ומה אסור, והוא גדל בתחושת הפקרות כמי שבידו לעשות ככל העולה על רוחו.

מאידך, יש המקצינים לצד השני. לוחצים את הילד, ואינם מאפשרים לו לבטא את עצמו, לטעות ולתקן, ללמוד מהטעויות ולהתפתח. הם בעצם "חונקים" אותו נפשית, מרוב דאגה לעתידו.

מייסד "תנועת המוסר", רבי ישראל סלנטר זצ"ל, היה אומר שיש עניינים הנמשלים לציפור אחוזה בין שתי כפות הידיים. אם אווזים בה חזק מידי, היא נחנקת. ואם חלש מידי, היא בורחת. אלא יש לתפוס בעדינות, לפי כוחותיו של הילד.

וכפי שהיה רגיל לומר זקן המשגיחים הגה"צ הרב שלמה וולבה זצ"ל, שילד דומה לקפיץ. קפיץ, ככל שדורכים אותו ולוחצים עליו יותר, כך הוא עף עם שחרורו למרחק רב יותר...

כמה מאושר הוא הילד וכמה מאושרים ההורים הנבונים הבונים את אישיות הילד עוד מהגיל הרך באופן נכון. הם זהירים ומאוזנים בכניסתם לנפש הפנימית והעדינה, כדי להדריכו מה מותר ומה אסור, ומתנהלים בצורה נכונה על פי הכלל התלמודי ש"לעולם תהא שמאל דוחה וימין מקרבת".

כך גדל הילד בריא בנפשו, וחינוכו הטוב נעשה חלק מאישיותו לכל ימי חייו, עד זקנה ושיבה.

לע"נ אבי מורי ר' חיים ב"ר ישעיהו ז"ל

משה בירנבוים - birmoshe@gmail.com